

Erfgoedlijnen

stand van zaken kwaliteitsslag

provinciaal adviseur

ruimtelijke kwaliteit

in zuid-holland

 Erfgoedlijnen, stand van zaken kwaliteitsslag

 HV-PAZH-03

 25 september 2017

Aanleiding

Het concept van de erfgoedlijnen is geïntroduceerd in de beleidsvisie Cultureel Erfgoed Zuid-Holland 2013-2016. Een erfgoedlijn is een geografische structuur die meerdere monumentale stippen met een gemeenschappelijk historisch verhaal verbindt tot een streep of lijn op de kaart. Er zijn zeven lijnen: de Limes, de Oude Hollandse Waterlinie, de Atlantikwall, de Landgoederenzone, de Trekvaarten, Goeree-Overflakkee en de Waterdriehoek. Voor elke erfgoedlijn is in de beleidsvisie een globale ontwikkelingsrichting geformuleerd in de vorm van een 'stip op de horizon'.

In de erfgoedlijnen werken eigenaars, verenigingen en belangenpartijen in het veld samen die samenwerken in de erfgoedtafels. De lijnen benutten op deze wijze de maatschappelijke kracht. De erfgoedlijn worden vanuit de provincie Zuid-Holland ondersteund door een projectleider.

In 2016 heeft Gedeputeerde Staten aangedrongen op een kwaliteitsslag voor de erfgoedlijnen. GS gaf daarbij aan dat zij het van belang vinden dat de erfgoedtafels zo scherp mogelijk formuleren wat hun ambitie is en dat zij kritisch zijn ten aanzien van de kwaliteit van de projecten.

Gedeputeerde en Provinciale Staten worden binnenkort geïnformeerd over de voortgang van de kwaliteitsslag. Voor het opmaken van de balans is, als externe review, door de betrokken Gedeputeerde advies gevraagd aan de Provinciaal Adviseur Ruimtelijke Kwaliteit.

Advies Kwaliteitsslag

In het kader van de kwaliteitsslag is bij de start advies uitgebracht door mijn voorganger Abe Veenstra. Hij constateerde dat het streefbeeld van de 'stip op de horizon' zoals dit werd gehanteerd door de erfgoedlijnen te vaag was. Hij onderstreept in zijn advies het belang van een ruimtelijke aanpak met aandacht voor de verschillende schaalniveaus en de samenhang binnen de erfgoedlijnen.

'Ruimtelijke kwaliteit speelt op verschillende schaalniveaus: niet alleen op het niveau van het object, maar ook op structuur- en gebiedsniveau. Daarbij is de samenhang tussen de verschillende schaalniveaus van belang. De (potentiële) ruimtelijke kwaliteit van het object is mede afhankelijk van die van zijn directe omgeving en vice versa. Beide kunnen elkaar zowel in positieve als negatieve zin beïnvloeden. De kracht van het concept van de erfgoedlijnen is dat het inzet op het verbinden van twee schaalniveaus; dat van het object en dat van de lijn. Vanuit de gewenste kwaliteitsimpuls is het dan ook van belang om niet alleen te kijken hoe de afzonderlijke kwaliteiten van de objecten versterkt kunnen worden, maar ook op het niveau van de lijn ambities te formuleren'.

Uit advies Kwaliteitsimpuls Erfgoedlijnen, PARK Zuid-Holland, maart 2016

In de kwaliteitsslag heeft de erfgoedlijn van de Buitenplaatsen als casestudie gediend. Met medewerking van de PARK is voor deze lijn een verkennende studie uitgevoerd. Het advies bouwt voort op de lessen uit de casestudie en vertaalt deze als handreiking een naar een breed en algemeen stappenplan voor het scherper formuleren van die stip in alle erfgoedlijnen. De aangegeven stappen zijn:

1. Analyse	Maak een trefzekere analyse van de lijn en de onderdelen.
2. Waardering	Maak een scherpe kwalitatieve duiding van de huidige situatie.
3. Context	Breng in beeld wat er rond de erfgoedlijnen speelt.
4. Ambitie	Formuleer een heldere visie.
5. Uitwerking	Werk deze uit in projecten en afwegingskader.
6. Borging	Organiseer onafhankelijk kwaliteitsadvies.
7. Leren	Leer van elkaar.

Resultaat

Als resultaat van de kwaliteitsslag ligt nu een breed pallet aan studies voor, mede opgesteld door diverse bureaus in opdracht van de zeven erfgoedlijnen. De erfgoedlijnen hebben daarbij deels voor een verschillende aanpak gekozen. De Ambitiekaarten uit de studies en het opgestelde afwegingskader vormen feitelijk de kern van de kwaliteitsslag.

De Ambitiekaarten geven een geografisch concreet beeld van de inzet van de erfgoedlijn. Dit geografische beeld is de resultante van het analyse-, studie en visiewerk van de bureaus en de avonden, ateliers en gesprekken die binnen de erfgoedlijn op die basis zijn gevoerd. Het beeld wordt dan ook breed gedragen. Het afwegingskader voor de projecten wat is opgesteld voor de erfgoedlijnen vormt een tweede belangrijke aanvulling in de kwaliteitsslag. Waar de kaart geografische precisie brengt in de ambitie en keuzes maakt zorgt het afwegingskader voor een bestending van deze focus bij de toekenning van de subsidies over de komende jaren.

Conclusies en aanbevelingen

Ik constateer dat in het kwaliteitsproces ten opzichte van de voormalige 'stip op de horizon' een enorme slag is gemaakt. De ambitie is geografisch scherper geworden en kent meer focus. Ik wil dan ook lof uitspreken voor het resultaat en de inzet die in de afgelopen tijd is gepleegd.

Maar mij is gevraagd om het proces te evalueren. Daarom wil ik naast de lof ook enige constatering en aandachtspunten meegeven. Ik baseer mij daarbij op het doornemen van de stukken van de verschillende erfgoedlijnen en de gesprekken die ik met de projectleiders van de erfgoedlijnen heb gevoerd in de afgelopen maanden. Ik hoop dat mijn aandachtspunten en advies in het vervolg van het proces helpen om de scherpste vast te houden.

Onderbelicht

Het advies omvatte zoals aangegeven een reeks van stappen voor de kwaliteitsslag. Enkele daarvan zijn in mijn ogen onderbelicht gebleven.

Context Ik kan in de studies niet of slechts aanzetten terugvinden van analyses over de veranderingen in de context waar de verschillende erfgoedlijnen mee te maken krijgen. In mijn ogen is dit aspect onderbelicht gebleven. Juist in dit samenspel liggen vaak belangrijke knelpunten maar ook kansen die er zijn om uiteenlopende ambities te realiseren. Het is uiterst belangrijk om de samenwerking met andere ontwikkelingen, programma's en projecten te zoeken.

Borging Aan een uitspraak over de borging van de kwaliteit in de planvoering en uitvoering in de komende jaren is nog geen van de erfgoedlijnen toegekomen. Dit was ook een van de laatste aspecten van het advies van mijn voorganger. En ik snap de prioriteiten, want zonder ambitie geen borging. Maar toch wil ik sterk aandringen op het regelen van deze borging: denk na over het scala van methoden waar in de laatste jaren in den lande ervaring mee opgedaan is. Een goede keuze kan helpen om de kwaliteitsslag te bestendigen en verder vorm te geven.

Leren Ook dit aspect, het allerlaatste uit het voorgaande advies van de PARK, is een beetje 'van de overvolle plank gevallen'. In een goede uitwisseling tussen de erfgoedtafels ligt bijvoorbeeld echter een waardevolle kennisbron verborgen. Daarvoor is wel enige regelmaat nodig.

De balans tussen nijver vakwerk en boegbeelden

In de stukken en de resultaten van de erfgoedlijnen valt mij op dat in de balans tussen nijver vakwerk en boegbeelden het evenwicht door lijkt te slaan naar de eerste. Het nijvere vakwerk van de verschillende erfgoedspecialisten, eigenaren en vrijwilligers valt ook nooit genoeg te waarderen. Dat gezegd hebbende denk ik echter dat ook de erfgoedlijnen in de komende jaren niet zonder boegbeelden kunnen. In de Ambitiekaarten en de projecten mis ik deze categorie. Is het de kennis van het beschikbare budget van de erfgoedlijnen wat hier de inzet drukt? Ik hoop het niet. Ik wil de lijnen uitdagen om hun boegbeelden neer te zetten en gezamenlijk als ook met provinciale projectleiders er over na te denken hoe deze vorm zouden kunnen krijgen.

Kwaliteit als werkwoord

Tot slot wil ik benadrukken dat kwaliteit een werkwoord is. Het in het voorgaande advies geschetste werkproces moet in mijn ogen worden beschouwd als een cyclus, je moet het regelmatig updaten. Daarbij wil ik niet in enige mate afdoen aan het goede resultaat van de afgelopen tijd maar wel oproepen tot het bestendigen van de winst. Daarbij twee concrete aanbevelingen.

Update De verandering is een van de meest constante in ons landschap. Dat wil ook zeggen dat de nu voorliggende ambitiebeelden nooit statisch kunnen zijn. Na een periode van circa vijf jaar doen zich nieuwe opgaven en nieuwe kansen voor. Dat pleit ervoor om de beelden na een dergelijke periode te updaten. De ambitiekaarten zijn daar nu nog niet op gericht. Regelmatig zijn ze met name een meer precieze geografische vertaling van de visiebeelden die ook gemaakt zijn. Ik stel voor dat de Ambitiebeelden een prioriteitstelling gaan bevatten en een maatlat worden voor de middellange termijn.

Organiseer ondersteuning De afgelopen kwaliteitsslag heeft veel inzet gevergd. Iedereen vanuit de erfgoedtafels heeft zich daarvoor ingespannen. Tegelijkertijd is de ondersteuning van ruimtelijk ontwerpers nodig geweest om ambitiekaarten op te stellen en van de projectleiders om de discussies vast te leggen in een helder afwegingskader. Ik wil sterk pleiten voor continuering van deze steun, de tafels moeten kunnen voortbouwen op dit fundament anders dreigt de winst verloren te gaan. De kwaliteitsslag moet een vorm van 'professionalisering' zijn. Het ruimtelijk ontwerp zoals in het vorige advies geïntroduceerd verdient daarbij een plek gezien de slagkracht die het heeft getoond.

Advies

- **Maak scherpere analyses van de context van de erfgoedlijnen. Zoek de kansen in veranderingen en programma's;**
- **Organiseer per lijn een wijze van kwaliteitsborging voor de komende jaren;**
- **Pak de uitwisseling tussen de lijnen op als leerproces voor de komende jaren;**
- **Organiseer de ruimte binnen de erfgoedlijnen voor een aantal boegbeelden;**
- **Stel de voorliggende Ambitiebeelden regelmatig bij, prioriteer daarbij;**
- **Organiseer een goede en professionele ondersteuning;**
- **Geef het ruimtelijk ontwerp daarin een plek.**

Harm Veenenbos, Provinciaal Adviseur Ruimtelijke Kwaliteit Zuid-Holland

Harm Veenenbos

Zuid-Hollandplein 1
Postbus 90602
2509 LP Den Haag
t: (070) 441 68 06
e: h.veenenbos@pzh.nl
website: www.pazh.nl